

Embertani alapismeretekről és tabukról Orbán Viktor védelmében

„Az internacionalista baloldalnak van egy csele, egy ideológiai cselvetése, az az állítás, hogy Európában eleve kevert fajú népek élnek. Ez egy történelmi és szemantikai szemfényvesztés. Mert összekever különböző dolgokat. Ugyanis van az a világ, ahol az európai népek összekeverednek az Európán kívül érkezőkkel. Na, az kevert fajú világ. És vagyunk mi, ahol Európán belül élő népek keverednek össze egymással, mozognak, munkát vállalnak, meg átköltöznek. Ezért például a Kárpát-medencében mi nem vagyunk kevert fajúak, hanem egész egyszerűen a saját európai otthonában élő népeknek vagyunk a keveréke. És amikor szerencsés a csillagállítás és jó a széljárás, akkor ezek a népek ráadásul egy ilyen hungaro-pannon mártásban össze is olvadnak, egy sajátos, új európai kultúrát hozva létre. Ezért harcoltunk mindig. Egymással hajlandóak vagyunk keveredni, de nem akarunk kevert fajúvá válni [...]” Ezt, az Orbán Viktor tusványosi, 2022. július 23-án elhangzott beszédéből kiragadott részletet kapta fel a liberális sajtó és néhány mindenhez értő „szakember”. **Érdemes ezzel kapcsolatban részletesebben felfrissíteni az alapvető ismereteket az adott témában.**¹

Úgy tanítják, a modern Homo sapiensnek sikerült meghódítania gyönyörű kék bolygónkat, elindulva Afrikából, szép lassan szétszéledt a többi kontinensen, míg az eurázsiai neandervölgyi ember kihalt, mielőtt a modern ember odaérkezett volna. Tegyük fel azonban a kérdést, hogy valójában kicsoda az ember. Ezen a kérdésen már az ókori bölcsek is elmélkedtek. Platón úgy fogalmazott, hogy az ember tollazat nélküli kétlábú

élőlény. Diogenész egy megkopasztott tyúkkal azonban megcáfolta ezt az állítást. Míg később Blaise Pascal (1623–1662), az ismert francia filozófus, matematikus és fizikus ezt humán szempontból úgy erősítette meg, hogy az ember lábak nélkül is ember marad, míg a tyúkból tollak nélkül sem lesz ember. A későbbiek során is többen feltették a kérdést: Kicsoda az ember? Szerszámkészítő állat (Friedrich Engels) vagy háziasított főemlős (Benjamin Franklin)? A legelfogadhatóbb választ talán a híres francia filozófus, paleontológus, a kínai emberlelet (Sinanthropus pekinensis) jelentőségének egyik felismerője, **Pierre T. de Chardin** (1881–1955) adta, aki szerint az ember legfőbb jellemzője, hogy kultúrát alkotó lény, aki megalkotja a Földet körülvevő gondolkodó réteget, a nooszférát (az emberi tevékenység által megváltoztatott bioszféra). A **nooszféra** a geoszféra és a bioszféra után a Föld harmadik fejlődési fázisa. Minden következő fázis megváltoztatja az előzőt. A nooszféra az első gondolkodó lény születésekor jött létre, és maradandóan megnyilvánul a geoszférában és a bioszférában emberi beavatkozások formájában. A nooszférát főleg a Föld fizikai és gazdasági fejlődése reprezentálja. A nooszféra a Földet körülvevő ember által alkotott **„gondolkodó réteg”**, amely egységesíti a lélek szféráját.²

Amikor az antropológusok rendet akartak teremteni a meglehetősen áttekinthetetlen helyzetben, amely a különféle leletek fogalmi szerkezetében uralkodott, arra a nézetre jutottak, hogy jelenleg egy emberi faj létezik: a Homo sapiens sapiens. Elfogadott paradigma (gör. – bizonyításra vagy összehasonlításra alkalmazott példa, szemlélet): a Homo sapiens sapiens

¹ A kapcsolódó dolgozat tézisei eredetileg több változatban és különböző helyeken voltak publikálva, utoljára Jakutskban orosz nyelven: Чампаи О.: Смена парадигм в этнической антропологии. ВЕСТНИК АГИКИ 11 (20), 2020. Арктический Государственный Институт Культуры и Искусств. Стр. 43–48.

² Bővebben: Chardin, Teilhard de: Út az Ómega felé. Válogatás Teilhard de Chardin műveiből. Szent István Társulat, Budapest, 1980

mint a modern ember egy faja (one species of mankind) rendszertanilag a főemlősök rendjébe, a hominidák közé tartozik. Ugyanakkor a magyar nyelvben, főleg a hétköznapi használatban, a fajnak megmaradt az a tartalma is, amelyet ma a szigorúan vett tudomány fogalmi szerkezete „rassz”-nak vagy magyarosabban emberfajtnak nevez.

A rasszok³ kialakulása, ugyanúgy, mint minden más, bibliai magyarázatokkal kezdődik: Noé pedig, amikor ötszáz esztendő volt, nemzette Szemet, Kámot és Jáfetet (1 Mózes 5, 32). Ők hárman voltak Noé fiai, s ezekből terjedt el minden emberi nemzetség az egész földön (1 Mózes 9, 19). Noé és fiai, Szem (vagy Sém) ázsiai, Kám (vagy Hám) afrikai, Jáfet európai területeket népesítettek be. A tudomány, főleg az embertan szerint, a földrajzi tényezők (az éghajlati viszonyok, a tengerszint feletti magasság, a tenger közelsége, a flóra és fauna) hatására az egységes emberi faj ún. nagy rasszokra (fajtákra) osztódott. A földrajzi környezet szembevethető változásokat okozott az embereken. Így aztán a mai modern tudományok is megkülönböztetnek európid, mongolid, negrid (és veddo- ausztrolid) nagy rasszot (németül „Hauptrassen”, franciául „grand-races”, az angol kifejezéssel már gond van, de erre a későbbiekben külön kitérünk). Már az a tény, hogy az évek során ezek a megnevezések változtak – európai, ázsiai, afrikai, később fehér, sárga és fekete –, arra enged következtetni, hogy bizonyos dolgokról nem szabad beszélni. Azonban a rasszok (emberfajták) objektíve léteznek, genetikailag elkülönülnek, ezekről beszélni, néven nevezni őket még nem rasszizmus! A rasszot vagy fajtát tehát olyan embercsoportként definiálhatnánk, amelyben a természet, a környezet hatására olyan külsőleges vonások és

génfrekvenciák egysége alakult ki, amellyel különbözik más csoportoktól, és a múltban viszonylag zárt földrajzi területen élt. Az emberfajták eltérő sajátosságokkal rendelkeznek, amelyek közül ki lehet emelni a külső, morfológiai (bőr, hajszín és testméret) és belső, fiziológiai (hőszabályozás, vércsoportok) sajátosságokat és genetikailag⁴ átörökíthető tulajdonságokat.

Kialakulásukhoz főleg ezek a folyamatok vezettek: földrajzi elszigetelődés (izoláció), a külső környezethez való alkalmazkodás (adaptáció) és nem utolsósorban a génállományban bekövetkezett változások (mutáció).

Az első markáns elkülönülésre utaló jegek a kései paleolitikumban jelennek meg. A tudomány mai állása szerint az emberiség három fő rasszra – európid, mongolid, negrid – tagolódása már akkor végbemehetett, amikor az embercsoportok kiáramlottak a magterületekről.⁵ A pleisztocén kor vége felé (Kr. e. 25 000 körül) a különböző népcsoportok az Antarktisz kivételével valamennyi földrészt birtokukba vették.⁶

Becslések szerint ezeknek az aránya napjainkban: fehér 45%, sárga 40%, fekete 11%, a többi pedig ennek a keveréke.

Ennek ellenére az emberiség rasszokra való felosztását még napjainkban is sokan, köztük ismert és elismert gondolkodók is, embertelen és tudománytalan ideológia megnyilvánulásának tekintik.

Vázzunk fel röviden az emberfajták közötti különbözőségekről néhány korszakalkotó elméletet, illetve mutassuk be képviselőiket.

Kezdetben az ismert svéd botanikus, Carl Linné (1707–1778) a *Systema naturae sive regna tria naturae* 1735-ös első kiadásában – az akkor ismert négy kontinensnek megfelelően – az emberi fajnak (*species*)⁷ négy variációját (euró-

³ A rassz szó az arab nyelvből ered, ahol fejet jelent. A francia „la race” (rassz) fogalmat a mai értelemben még 1684-ben François Bernier (1620–1688) kezdte használni.

⁴ 1819-ben Fesetics Imre használta először a szakirodalomban a „genetika” szót (több mint 80 évvel William Bateson, a szó „hivatalos” kitalálója előtt), és az öröklődés számos szabályszerűségét megfogalmazta *A természet genetikai törvényei* (*Die genetische Gesetze der Natur*) című művében.

⁵ A magterület kifejezés a tudományban evolúciós központot jelent, ami alatt nemcsak a növényekre és állatokra is vonatkozatható biológiai vagy genetikai fejlődéstörténet kiindulópontját értjük, hanem a kulturális fejlődését is, beleértve a földművelési módszerek használatát és a letelepedést.

⁶ Hagget, Peter: Geográfia. Globális szintézis. Typotex, Budapest, 2006, 143. o.

⁷ species [lat.] – faj [a nem alosztálya].

pai, afrikai, ázsiai, amerikai) különböztette meg. A könyv 1758-ban megjelent tizedik kiadásában, a felfedezőutak kapcsán közkeletűvé vált vélekedések nyomán, revideálta nézetét, és két újabb variációt vezetett be, a Homo sapiens ferust, vagyis a vadembert, valamint a hottentottákat és a patagóniaiakat magában foglaló Homo sapiens monstrosust. Ennek a morfológiai felfogásnak radikális alternatíváját a francia **Georges-Louis Leclerc de Buffon** (1707–1788) adta meg azért, hogy a species fogalmát kibővítette az időn és téren átívelő reprodukivitás mozzanatával, ami azt jelenti, hogy minden ember egyetlen fajra vezethető vissza, de földrajzilag rasszokra (emberfajtákra) tagolódik.

Itt jegyezzük meg, hogy még a német klaszszikus filozófia nagy alakja, **Immanuel Kant** (1724–1804) is állást foglalt az emberfajták tárgyában. Az 1775-ben tartott fizikai és geográfiai előadásainak keretében vetette fel az emberi rasszok különbözőségének problémáját. Buffon koncepciójával egybehangzóan fejtette ki, hogy mindegyik rassz ugyanahhoz az emberi fajhoz tartozik, mivel azok közös eredetre vezethetők vissza.

A francia **J. A. Gobineau** (1827–1911) az első, aki behatóan értekezik „az emberi fajok egyenlőtlenségéről”. Azonos címet viselő művében⁸ az emberiséget három rasszra osztotta – fehérre, sárgára és feketére –, de a külsőleges fizikai jegyeket megtoldotta pszichikaiakkal. Elméletében az az elv irányadó, hogy a természeti és társadalmi miliő átalakító hatása gyöngébb az emberfajta vele született tulajdonságainál. Véleménye szerint az emberfajták nem egyenértékűek sem a szomatikus jegyek (a fehér fajta és ezen belül a teutonok érik el a testi harmónia legmagasabb fokát), sem a pszichikai jegyek szerint. A fehér fajta szerint nagy energiával és intelligenciával bír, ezenkívül becsületérzékkel, bátorsággal és kiemelkedő hadművészettel, tehát olyan sajátosságokkal, amelyek a sárga fajta fölé emelik. A sárga fajta ugyan intelligens és törekvő, de megrögzött a hajlama az idealizmus iránt, és egészségtelen a fantáziája. Legkisebb értékű szerinte a fekete fajta, amelynek képviselői érzékiek, de egyúttal

lusták, nincs érzékük a szép és a művészet iránt, és teljesen képtelenek a szervezésre. Mi vezette Gobineau-t ennek a műnek a megírásához, nem tudhatjuk. Nyilvánvalóan ez csak az ő intellektuális törekvése volt, hogy az európai kultúrát és civilizációt más nemzetek szemében felemelővé tegye. Mert szerinte a fehér emberfajta gondolkodó energiával, intelligenciával rendelkezik, érzéke van a hasznos iránt, képes az akadályok tudatosítására és a leküzdésükhöz való eszközök megtalálására, nagyon fejlett a rend iránti érzéke, szereti az életet. A fehér fajta a többiektől a „becsület” fogalmában különbözik, ami szerinte a fekete és a sárga fajtánál ismeretlen.

Gobineau kortársa, **H. S. Chamberlain** (1855–1927), az Angliában született német filozófus a fajtisztaságot félti a keveredéstől, és a teuton faj felsőbbrendűségét hangoztatja. Valahol itt kezdődik az **első nagy paradigmaváltás**, amely az emberellenes faji diszkrimináció felé mutatott. Chamberlain főleg a fehér fajon belüli „fokozatokkal” foglalkozott. A görögöknek a költészet, a művészetek és filozófia iránti vonzalmát, a rómaiaknak a jog, az állam- és családszervezés iránti érzékét, a zsidóknak a vallásérzékét emelte ki, de a teutonokban (germánok, kelták és nyugati szlávok) vélte felfedezni a legmagasabb fokú civilizáció megteremtőit.⁹ Szerinte tehát az Európa kultúrkinccstárához való hozzájárulás az egyes nemzetek faji értékétől függött, és ez eltér egymástól.

Az ún. tudományos rasszizmus megalapozója **Francis Galton** (1822–1911) volt, aki elsőként kezdett tudományos módszereket alkalmazni az „alsóbb” rétegek alacsonyabbértékűségének bizonyítására. Ő a szerzője a **Hereditary Genius** (Öröklődő lángész) című munkának, és egyben megalapozója az eugen(et)ikának mint olyan társadalomfilozófiai irányzatnak, amely az ember öröklődő testi és szellemi tulajdonságainak javítása érdekében végzett beavatkozásokat hirdeti.

Az ugyancsak francia **Alfred Binet** (1857–1911) megalapozta az IQ-tesztek használatát, az eredményei segítségével szolgáltak ahhoz, hogy a pszichikailag eltérő gyerekeket megkülönböztessék a normálisaktól. Az USA-beli vizsgálatok a

⁸ A könyv címét magyarul így idézik, bár francia eredetiben a cím *Essai sur l'inégalité des races humaines*, angolul *An Essay on the Inequality of the Human Races*. Bár sokan hivatkoznak rá, nincs tudomásunk arról, hogy a mű magyar kiadásban megjelent volna.

⁹ Chamberlain, H. S.: Die Grundlagen des 19-ten Jahrhunderts (Erste Hälfte). München, 1942, 596–598. o.

négereknél kisebb értékeket mutattak ki, mint a fehéreknél. Ezt a tényt használták ki annak bizonyítására, hogy az ember pszichikumában léteznek rasszi különbségek.

A felsorakoztatott tudósok és áltudósok sora is bizonyítja, hogy ezek az elméletek a nyugati civilizációhoz köthetők. Innen indul ki a kolonizációnak nevezett agresszív térhódítás az egyes földrészek felé, aminek talán legkifejezőbb szimbóluma a britek által Shanghai Huangpu parkjának bejáratánál elhelyezett tiltó tábla: „Kutyáknak és kínaiaknak tilos a belépés!” – bár a brit történetírás ezt enyhíteni szeretné azzal, hogy nincsen közvetlen bizonyíték a kínaiakat a kutyákkal azonos szintre degradáló rendelkezésre.

Bár a mai elméletek szerint Közép-Európa országai, beleértve Magyarországot is, a nyugati civilizációhoz köthetők,¹⁰ ám hozzá kell tenni, hogy Európa nem egyöntetű kulturális és civilizációs egység. Mi több földrajzilag nem is lehet Európáról beszélni, hanem Eurázsia. Mind a múltban, mind manapság is több gondolkodó vallotta magáénak a nyugat-európai vagy kelet-európai kultúra és civilizáció vívmányait. Ehhez hozzá kell tenni, hogy a nagy Eurázsia masszív nyugati félszigetén létezik egy kb. ezer kilométeres sáv, amelyet két függőleges vonal választ el Kelettől, illetve Nyugattól. Az egyik vonal Königsberg (Kalinyingrád) környékéről indul, és a Dnyeszter-torkolat mélyén, Odesszánál éri el a Fekete-tengert – ez a vonal jelenti az említett sávnak a keleti szegélyét. A másikat – a nyugati szegélyt viszont a Stettin és az Adria északi csücskén levő Trieszt közötti vonal jelzi.¹¹ Ennek a sávnak a jellegét, természetét jól mutatja a német elnevezés: „Zwischeneuropa” – Köztes Európa. Az ide tartozó Magyar Királyságnak, de a mai kis államoknak és nemzeteknek is két nagy közös lidércnyomása: Németország és Oroszország (ez most is, az ukrán–orosz konfliktus esetében is megmutatkozik). Ugyanakkor tárgyunkkal kapcsolatban egyáltalán nem

elhanyagolható az a tény, hogy – az angolok és franciák hathatós segítségével a csehek, románok és szerbek által szétvert – Közép-Európa régi rendje összehasonlíthatatlanul türelmesebb és liberálisabb volt a szó pozitív értelmében, mint az övék. A Magyar Királyság nemzetiségeivel és etnikumaival szemben (amelyek sokszor fajtájukban is különböztek a magyaroktól) soha nem alkalmazott sem tömegmészárlásokat, sem akasztófákat, sem internálótáborokat és főleg nem gyarmatosítási-kolonizációs politikát.¹²

Az említett első paradigma volt az elméleti alapja a hitleri fajgyűlölet legdurvább gyakorlati megnyilvánulásainak. Azonban a hitlerizmus rassist doktrínája inkább a demagóg jelszavak tárháza volt, átítatva olyan nézetekkel, amelyek közel voltak a miszticizmus határaihoz (pl. a „német nemzet nordikus lelkének” koncepciója, Himmler gondolatai a japánok „árjásításáról” stb.).

Ezzel párhuzamosan a 19. század elejétől létezett Európában és Amerikában az ún. természetes fajelmélet arról, hogy nyilvánvaló és természetes a fehérek és a nyugati keresztény kultúra felsőbbrendűsége. Ezt sokszor egyfajta „humán” hozzáállás is kísérte, olyan érveléssel, hogy a fehérek erkölcsi kötelessége javítani az „elmaradott fekete közösségek” életkörülményein és elfogadtatni velük az európai civilizáció vívmányait.

De már 1935-ben két angol biológus, **Julian Huxley** és **Alfred Haddon** közös könyvükben¹³ azt írta, hogy kívánatos lenne, hogy a „rassz” kifejezést, ha azt emberi csoportokra vonatkoztatjuk, teljesen száműzzék a tudomány szótárából.

A második világháború után, éppen Huxley javaslatára, aki az 1950-ben alakult UNESCO első elnöke lett, több tanácskozást hívtak össze. Ezekon megtárgyalták mindazt, amit az emberi rasszokról, a rasszok közötti különbségekről, a rasszok biológiai szemléletéről és a faji előítéletekről ma tudunk és követnünk kell. Az első nyilatkozatot 1950-ben Párizsban tették közzé. Megfogalmazásában jelentős részben társadalomtudósok vettek részt. A szöveg biológiai

¹⁰ Lásd: Huntigton, S. P.: A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása. Európa Könyvkiadó, Budapest, 2002

¹¹ Padányi Viktor: Egyetlen menekvés. Gede Testvérek Bt., Budapest, 1995, 23. o.

¹² Bővebben: Padányi Viktor: A nagy tragédia. Szintézis. I. és II. rész. Gede Testvérek Bt., Budapest, 1995, 323. o.

¹³ Huxley, Julian S. – Haddon, Alfred C.: We Europeans. A Survey of Racial Problems. London, 1935, Jonathan Cape, 5. p.

tartalmi vonatkozásai pontatlanok voltak, ezért 1951-ben a második írás szerkesztésében már több antropológus és humángenetikus vett részt. Az ekkor megírt szöveg sem volt kifogástalan, így még kétszer módosították (1964, 1967).¹⁴

Ezeknek a nyilatkozatoknak a pontatlanságai, ferdítései és a szó szoros értelemben vett hazugságai eredményezték a *második paradigmaváltást*, amelyet mesterségesen ráerőszakoltak a tudományos társadalomra. Ennek lényege pedig olyan tudománytalan megegyezés, hogy nem fognak fajról és rasszokról beszélni.

Ez óriási paradigmaváltás volt a tudomány szakszerűségének rovására. A tudományban is megjelent a PC – azaz a „politikailag korrekt” beszéd fogalma. A faji (rasszi) egyenlőség új paradigmája a rasszok közti egyenlőséget hirdette – paradox módon azzal a tartalommal, hogy az emberfajták között nincs semmiféle különbség, azaz rasszok nem is léteznek. Az emberfajták mint külső vonásokkal rendelkező szomatikus csoportok (amelyeknek van saját mentalitásuk, viselkedésmódjuk és kultúrájuk) ki voltak tiltva az intellektuális és társadalmi eszmecserékből. Bár ez a szemléletmód is Nyugatról indult, azonban épp a Nyugat „fejlett” demokráciáiban mutatkozott a legtöbb és legnyíltabb rasszista megnyilvánulás. A XIX. századi Claus Gottfried Carl Hagenbeckhez köthető emberi „állatkertek”¹⁵ még működtek az 1958-ban Brüsszelben rendezett világkiállításon is, ahol egy belga-kongói falu teljes lakosságát, a gyerekeket is beleértve, mutogatták a látogatóknak, 1994-ben egy francia szafariparkban pedig egy egész elefántcsontparti falu lakói bukkantak fel mint kiállítási tárgyak.

Lényegében egyfajta pseudo-humanista paradigmáról van szó, amely azonban ma válságba került. Ezt gondolati és értékrendi szemszögből olyan fogalmakkal is jellemezhetjük, mint pl. a multikulturalizmus, a kultúrák egyenértéke és egyenjogúsága, genderelmélet, szexuális kisebbségek jogai stb.

Az embertanban és a hozzá kapcsolódó tudományágakban eluralkodott a káosz. Ugyanúgy, mint más területeken, itt is megjelentek a legkülönbébb izmusok: rasszi szkepticizmus (a rasszok nem léteznek), rasszi konstruktivizmus (rasszok léteznek, de nem biológiai típusként, hanem mint társadalmilag létrehozott identitások), rasszi populációs naturalizmus (a rasszok léteznek mint biológiai populációk, de nem képeznek semmiféle biológiailag determinált szociális-társadalmi jelentőséget).¹⁶

Mindehhez hozzá kell tenni, hogy az egyenlőség és egyenjogúság gondolata az egyetemes egyenlőség keresztény gondolatából ered, és a humanista filozófia hagyományából. A multikulturalizmus ideálja pedig, amely 1960–2010 között dominált, a Nyugat büntudatából eredt a kolonializmussal és népiirtásokkal kapcsolatban. Ez a humanista paradigma azonban fokozatosan megváltozott egy olyan kísérlet felé, amely az emberek jogegyenlőségét sokszor áltudományos módon próbálta bizonyítani. Az ún. „fajegyenlőség” már nyíltan tagadott mindenféle biológiai és antropológiai különbséget az embercsoportok között, bár ezek nyilvánvalók voltak.

Ezen ideológiai álláspont ellenére – paradox módon – széles körű stratégiák keletkeztek, amelyek segítségével hosszú éveken keresztül a forrásokat (pénzügyi és társadalmi vonatkozásúakat) a „faj” vagy az „eticitás” koncepciója szerint osztották el.

Térségünkben a zavart fokozta a tömérdek mennyiségű angol nyelvből lefordított tudományos irodalom, amelyben az emberi faj (human race) és az emberi fajták (human races) kifejezések azonosak. A **race** (faj) terminust az egyseges emberi fajra (**human race**) alkalmazzák, ugyanakkor az emberi fajtákra (rasszokra) is: **human races**. Emellett a legnagyobb tudományos és publicisztikai viták éppen a faj, a rassz (race) fogalma körül zajlottak és zajlanak. Egy példa a

¹⁴ Ezekről magyar nyelven bővebben: Kiszely István: A föld népei. Európa. Gondolat Kiadó, Budapest, 1979, 11–14. o.

¹⁵ Budapesten is járt egy kisebb falunyí, mintegy kétszázötven bennszülött, akit egy egykori francia tengerésztsziből lett lyoni ügynök hozott az 1896-os millenniumi ünnepekre. A Vasárnapi Ujság 1896. augusztus 30-án megjelent száma ír róluk *Egy darab Afrika Budapesten* című cikkében.

¹⁶ Mallon, Ron: 'Race': Normative, Not Metaphysical or Semantic. *Ethics*, 116 (3), The University of Chicago, 2006, 525–551. o.

sok közül: a szociológusképzés évek óta használt alaptankönyve nálunk és Nyugat-Európában is a brit szociológusnak, Anthony Giddensnek a több kiadásban megjelent Szociológiája. Ezt nemcsak a hivatásos szociológusok felkészítésére használják, hanem más, közélettel foglalkozó szakember, pl. újságíró felkészítésére is. Az ötödik angol nyelvű kiadásban¹⁷ a Race, Ethnicity and Migration fejezetben, Robert Milesra hivatkozva,¹⁸ megtaláljuk ezt a szöveget, amely a könyv második magyar kiadásában,¹⁹ a Faj, etnikum, migráció című fejezetben így jelenik meg:

By virtue of these facts, the scientific community has virtually abandoned the concept of race. Many social scientists concur, arguing that race is nothing more than an ideological construct whose use in academic circles only perpetuates the commonly held belief that it has a biological grounding.

gyaroknál meglévő embertípusok: turanid és alföldi 25–30%, kelet-európai 20%, dinári 20%, alpi 15%, mongolid 4–5%, nordikus 4% stb.²¹ **A mai Kárpát-medencei magyarságnál ugyanezt nagyon alapos felkészültséggel végezte el Henkey Gyula.**²² **Itt jelenik meg Orbán Viktor megfogalmazása a „hungaro-pannon mártás”-ról, de régebben ugyanerről beszélt Teleki Pál is, amikor a Kárpát-medence népeit biogeográfiai egységként értelmezte.**

Paradox módon még a „faji egyenlőséget” biztosítani akaró jogalkotás is fokozta a nyelvhasználati zavart: az 1866-os brit *Civil Rights Act*

E tények alapján a tudósok gyakorlatilag teljesen elvetették a faj fogalmának használatát. Sok társadalomtudós egyetért abban, hogy a faj fogalma nem jelent többet ideológiai konstrukciónál, melynek tudományos körökben való használata csak tartósítja azt a közkeletű hiedelmet, hogy biológiai alapon nyugszik.

Felvetődik tehát a kérdés: melyik fogalmat kell elvetnünk? A fajt vagy a rasszt? Vagy mind a kettőt? **„A »faj« vagy »fajta« a közösség vérségi egységét, tagjainak közös eredetét [...] fejezi ki.”**²⁰ **Ha ezeket elvetjük, akkor nemcsak emberi jellegünket vetjük el, hanem származásunkat, eredetünket is! Vagy valójában ez a cél? Ha a tudományban mellőzzük a fajta (rassz) kifejezést, nem beszélhetünk embertípusokról (antropológiai típusokról) sem, hiszen ezek az egyes rasszokon belül (vagy ezek keveredéséből) jöttek létre, pedig ezek az etnikai antropológia tárgyköréhez tartoznak. Ez bennünket, magyarokat is lényegre törően érint. Hiszen csak ezeken keresztül tudjuk kutatni valódi eredetünket. A honfoglalás kori gyaroknál ezt konkrét adatokon mutatta be Bartucz Lajos, aki szerint a ma-**

ugyanis kimondta, hogy minden polgár **„fajra vagy bőrszínre való tekintet nélkül”** egyenlő jogokkal rendelkezik, azaz hallgatólagosan elfogadva, hogy vannak különböző fajok. Ugyancsak problematikus a 2001-es brit népszámlálásnak az a gyakorlata, hogy bevezette a „kevert faj” (*mixed race*) fogalmat (és ez azután széles körben vált használatossá), ami nem szándékoltan, de ténylegesen azt jelenti, hogy ha vannak „kevert fajúak”, akkor létezniük kell tiszta fajúaknak is. A 2021-es brit népszámlálásnál használt fogalmi szerkezetben²³ nehéz kiigazodni. Ebben olyan kategóriák jelennek meg, mint a *fehéreknél* (*White British*): English, Welsh, Scottish, Northern, Irish stb.; a *keverékeknél* (*Mixed/Multiple Ethnic Groups*): White and Black Caribbean, White and Black African, White and Asian; az *ázsiaiaknál* (*Asian British*): Indian, Pakistani, Bangladeshi,

¹⁷ Giddens, Anthony: *Sociology*. Fifth Edition. Polity Press, Cambridge, 2006. 486. o.

¹⁸ Miles, Robert: *Racism After 'race Relations'*. London, Psychology Press, 1993

¹⁹ Giddens, Anthony: *Szociológia*. 2. kiadás. Osiris Kiadó, Budapest, 2008, 377. o.

²⁰ Hóman Bálint: *Ősemberek – ősmagyarok*. Kairosz Kiadó, Budapest, 2002, 57. o.

²¹ Bartucz Lajos: *Magyar ember, típus, faj*. In: *Mi a magyar?* Magyar Szemle Társaság. Budapest, 1939 (reprint Helikon Kft., 1992), 183. o.

²² Henkey Gyula: *A magyar nép etnikai embertani képe*. In: *Magyar történelem. Tízezer év – ezer oldalról*. Zürichi Magyar Történelmi Egyesület, Zürich–Budapest, 2002, 119–133. o.

²³ <https://www.worldlistmania.com/list-ethnic-groups-united-kingdom-population/>

Chinese; a feketénél (*Black British*): African, Caribbean. Nem jelenik meg ugyan a faj vagy rassz terminus, de ez csak egy álca, amely el akarja takarni az emberek közti nyilvánvaló etnikai különbségeket (beleértve a bőrszínt is), de ezzel inkább kidomborítja őket. A legszembetűnőbb pedig az, hogy a roma (cigány) vándorlók már meg sem jelennek, holott az előző népszámlálásnál még a fehérek közé sorolták őket, annak ellenére, hogy embertanilag az indid embertípushoz tartoznak.

Thomas Kuhn (1922–1996) amerikai tudományfilozófus ***A tudományos forradalmak szerkezete*** című könyvében²⁴ megfogalmazott elmélete szerint az új tények megmagyarázására a tudósok új hipotéziseket hoznak létre, míg végezetül új elmélet s ezzel új paradigma jön létre. Ehhez azonban az szükséges, hogy a tudományban forradalomra kerüljön sor, amikor szétesik a régi (uralkodó) paradigma, és új paradigma keletkezik. Ez az időszak előbb-utóbb be fog következni – elsősorban a tömeges migráció hatása alatt –, mivel tudományos körökben is elkezdődött bizonyos vita a saját identitásunkról, értékeinkről, a más kultúrákhoz való viszonyunkról, a más kinézetű népekről stb. Egyúttal 2010-ben Európában először vezető politikusok szájából elhangzottak olyan kijelentések, hogy a multikulturalizmus kudarcot vallott. Ez két-három évvel korábban a politikai főirányzatban nem jelenhetett volna meg. Olyan kijelentések, amelyek eddig társadalmilag nemkívánatosak voltak, és a nyilatkozót ténylegesen kiközösítették volna, egyszerre napvilágot láttak a világ (és közte Európa) politikusainak a részéről is. Ezek egyfajta lökést adtak a tudománynak is, amely felszabadult, és már nyíltan kezdi átértékelni a saját fogalmait.

Tekintettel a bevándorlók kulturális és antropológiai különbözőségére, akik problémát jelentenek Európa országai számára, nyilvánvaló, hogy a tudományos vitákban újrafogalmazódnak az emberfajták körüli kérdések is. Az átértékelés időszakába léptünk mind a multikulturalizmus, mind pedig az emberfajták kérdésében. Még nem vagyunk

teljesen képesek előre látni ennek a vitának az eredményét, azonban meg vagyunk győződve arról, hogy a demokrácia, az emberi egyenlőség és egyenjogúság elve nem lesz veszélyeztetve, és lényegében csak az ideológiailag szerkesztett szélsőségek helyreigazítására kerül sor, mint pl. a pozitív diszkrimináció vagy a multikulturális önámítás, mely szerint az eltérő kulturális környezetből bevándorlóknak nem kell elsajátítaniuk a befogadó országok értékrendjét. Így kell értelmezni az Orbán Viktor miniszterelnök tusványosi beszédében elhangzott gondolatokat is a „fajok keveredéséről”. Kijelentésével kapcsolatban a szélsőséges és agresszív ellenvélemények mellett a mérsékletes vélemények is csaknem tiltásként hangzanak el: „...negyven éve ilyen kifejezést nem használunk. Pont!”²⁵ Azután az elemző néhány mondat után hozzáteszi, hogy ez nem a fajok keveredéséről, hanem a kultúrák keveredéséről szól. Csak hát, amint a bevezető sorokban hangsúlyoztuk, a kultúrák hordozói azok az emberi lények, akik megalkották a Földet körülvevő gondolkodó réteget, a nooszférát. Ez a nooszféra pedig a földgolyó különböző részein nemcsak tárgyi kultúrájában, hanem értékrendjében, társadalmi normáiban, hagyományában, nyelvében és szokásaiban is nagyon különböző, ugyanúgy, mint ahogy különböznek az alkotóik és hordozóik! Így fennáll az a veszély, hogy a „fajok keveredése” következtében a sajátos, az egyedi, páratlan kultúrák is, amelyeknek megvan a saját szépségük, feloldódnak egy univerzális, szürke, zavaros kuszaságban, valójában kultúranélküliségben. Ekkor következik be az, amit a nagy Comenius a nemzet elfajzásának nevez, „amikor annyira nem törődik magával, hogy nem akarja, vagy nem tudja boldogságát felismerni és nem akarja vagy nem tudja őt más nemzet boldogsága vetélkedésre ösztönözni.”²⁶

Bár a tudománynak semlegesnek kell lennie, a tudós nem tudja magát elvonatkoztatni a tudományos eredményektől, ugyanakkor saját érték-

²⁴ Kuhn, Thomas Samuel: *A tudományos forradalmak szerkezete*. Osiris, Budapest, 2002.

²⁵ Schiffer Andrással való beszélgetés a Hír TV Napi aktuális című műsorában 2022. 07. 20-án.

²⁶ Comenius, J. A.: *Gentis felicitas*. In: Csámpai Ottó: *Comenius újrafelfedezése*. Heraldika Kiadó, Budapest, 2020, 103. o.

rendszerétől sem. Bizonyos időszakokban, főleg akkor, amikor a tudományos fejlődés válságba kerül, amikor az új tények megmagyarázására új hipotéziseket kell létrehozni, a tudósoknak is nagyon egyértelműen kell kinyilvánítani, mivel tud azonosulni, és mit nem tud elfogadni. Egy igazi tudós, akinek humanista hozzáállása felől nem lehet kétely, Petr Piřha professzor, prágai katolikus pap ebben a paradigmaváltási szakaszban így nyilatkozik. Bár gondolatai egyfajta vallomásnak felelnek meg, ugyanakkor a tudós életfilozófiáját is kifejezik: „Vallom, hogy fehér ember vagyok, elismerem az emberfajta különbözősége-

gét, egyben minden ember méltóságát, de elutasítom, hogy megfeketedjek vagy megsárguljak, és megváltoztassam arányaimat és a szemem színét.” A kölcsönzött vallomás folytatása már e sorok írójának (aki ugyancsak élete nagy részét egyetemi katedrán töltötte) az eszmerendszerét takarja: „Európai vagyok, mert magyar vagyok. Magyar szülők gyermekeként születtem, magyar földön nőttem fel, s komolyan veszem nemzetem nyomorát és dicsőségét is. Büszke vagyok mind fajtámra, mind népem kultúrájára, ezért elutasítom, hogy feloldódjak a fogyasztói szemléletű multikultúra szellemtelen uniformitásában!”

Szent István (Munkács)